

PAPER DETAILS

TITLE: Bilgi Toplumunda Üniversitenin Degisen Rolleri ve Görevleri

AUTHORS: Ali Riza ERDEM

PAGES: 109-120

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/598496>

Bilgi Toplumunda Üniversitenin Değişen Roller ve Görevleri

Changing roles and missions of university in information society

Ali Rıza Erdem

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli

Özet

Üniversiteler toplumda önemli ve saygın bir yere sahip yükseköğretim kurumlarıdır. Toplumsal gelişimin merkezindedirler. Üniversiteler yöresel, bölgesel ve küresel olarak toplumların sosyal ve ekonomik refahı için yaşamsal bilgiyi yaratır, korur ve yayar. Avrupa Üniversiteler Birliği'nin (EUA) Graz Deklarasyonu'na göre "üniversitenin rolleri" şunlardır: (1) Üniversitelerin kamu sorumluluğu olarak kalmasını sağlamak, (2) araştırmayı yükseköğretimin ayrılmaz bir parçası olarak görmek, (3) sağlam kurumlar oluşturarak akademik kaliteyi yükseltmek, (4) hareketliliği ve sosyal boyutu geliştirmek, (5) kalite güvencesi içinde bir Avrupa için bir politika çerçevesinin geliştirilmesini desteklemek ve (6) üniversiteler olarak reformun merkezinde olmak. Bugün üniversitenin görevleri; (1) eğitim-öğretim, (2) bilimsel araştırma, (3) toplum hizmetleri olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Üniversiteler verilen görevlerden birini ağırlıklı olarak yerine getirmek üzere işlevsel olarak örgütlenmişlerdir. Diğer bir deyişle üniversiteler yerine getirdiği göreve göre örgütlenmektedirler. Üniversiteler yerine getirdikleri göreve göre değerlendirildiğinde (1) kitlesel eğitim üniversiteleri ve (2) araştırma üniversiteleri olarak iki gruba ayrılmaktadır. Üniversitelerimizde "eğitim-öğretim" ve "bilimsel araştırma" işlevleri iç içe birbirine girmiş durumdadır. Ülkemizdeki üniversiteler yerine getirdiği işlevlere göre örgütlenmemiş olup, hem eğitim- öğretim, hem bilimsel araştırma hem de topluma hizmet görevlerini aynı anda yerine getirmektedir.

Anahtar sözcükler: Üniversite, rol, görev, yayın, patent.

Abstract

The universities are considered as significant and respectful institutions. They are seen as a leading indicator of the development in the society. Universities produce and spread the knowledge for the social and economic well-being of societies locally, regionally and globally. Based on the Graz Declaration by EUA, the roles of universities are as following: (1) keeping universities as public responsibility, (2) considering researching as an inherent element of higher education, (3) increasing the academic quality by establishing authoritative institutions, (4) improving the dynamism and social aspects, (5) supporting the development of a political structure for Europe with the perspective of quality assurance, and (6) being in the center of the reforms. Currently, the responsibilities of universities grouped into such three main parts as (1) teaching-training, (2) academic research and (3) social services. The universities are organized in order to carry out the given functions. In other words, the universities are organized based on their functions. Considering their functions the universities divided into two groups as (1) mass education universities and (2) research universities. These teaching-training and academic research functions intertwined in our universities. This shows that our universities have not organized based on their functions, in other words they organized based on the compound of teaching-training, academic research and social services.

Key words: University, role, mission, publication, patent.

Üniversiteler toplumda önemli ve saygın bir yere sahip yükseköğretim kurumlarıdır. Üniversitelerin kurulum amaçları arasında, bilgi sahibi olmak, aydınlanmak, gerçeği araştırmak, öğrenmek ve anlamak için çaba göstermek bulunmaktadır (Güler, 1994, s. 19-20; Toğrol, 2012, s.

56). Üniversitelerin üstlendiği rol ve görevleri gereği gibi yerine getirebilmesi toplumsal hayatın sağlıklı işlemesi, toplumun aydınlatılması, kamuoyunun oluşturulması-duyurulması ve toplumsal gelişmenin sürekliliği açısından oldukça önemlidir. Salmi (2002), yükseköğretimin rolleri ve görevlerini etkileyen üç

İletişim / Correspondence:

Doç. Dr. Ali Rıza Erdem
Pamukkale Üniversitesi Eğitim
Fakültesi, Kınıklı Kampüsü,
20020, Merkez, Denizli
e-posta: arerdem@pau.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi 2013;3(2):109-120. © 2013 Deomed

Geliş tarihi / Received: Mart / March 3, 2013; Kabul tarihi / Accepted: Mayıs / May 22, 2013;

Çevrimiçi yayın tarihi / Published online: Temmuz / July 26, 2013

Çevrimiçi erişim / Online available at: www.yuksekogretim.org • doi:10.2399/yod.13.013 • Karekod / QR code:

temel zorluktan bahsetmektedir. Bunlar, ekonomik küreselleşme, bilginin artan önemi ile bilgi ve iletişim devrimidir (akt. Kuyumcu ve Erdoğan, 2008, s. 244).

Üniversitenin rolleri ve görevlerini analiz etmede “rol” ve “görev” terimlerinin açık ve net olarak ortaya konmasının gerekliliği vardır. Toplumun hem bireylerden hem de kurumlardan gerçekleştirmesini istediği beklenti kalıplarına “rol” diyoruz. Toplumun kurumdan beklediği beklenti kalıplarıyla, kurumun yerine getirmeyi hedeflediği beklenti kalıpları birbiriyle uyumlayabilir. Bu durumda “rol çatışması” yaşanabilir. Diğer taraftan toplumdaki kurumlar belli görevleri yerine getirmek üzere kurulmuştur. Robbins’e (1984, s. 144) ve Peters ve Waterman’a (1987, s. 383-384) göre kurumun görev tanımı, yönetimi ve örgütün hizmet alanını açıkça belirlemeye zorlar. Drucker “Bir kurum adı, statüsü veya kuruluş beyannamesindeki maddelerle tanımlanamaz. Kurum görevi ile tanımlanır. Kurumun görevinin açık bir şekilde tanımı, örgütün amaçlarının açık ve gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına imkân sağlayacaktır.” diyerek “işimiz nedir?” sorusunun “görevimiz nedir?” sorusuyla eş anlamlı olduğunu söylemiştir. Bu yüzden herhangi bir örgütün bütünlüğünün korunabilmesi ve faaliyetlerinden sonuç alınabilmesi ancak açık seçik, iyi odaklanmış, ortak bir amaçla sağlanabilir. Bu olmadığı zaman kurum kısa zamanda inanırlığını kaybeder. Faaliyet sahasının sınırlarının belirlenmesiyle, bu iyi belirlenmiş sahalarda derinliğine araştırmalar yapmak, istatistiklerden ve tahminlerden etkili bir şekilde yararlanarak örgütün gelişme yönünü belirlemek veya seçmek kolaylaşacaktır. Görev tanımı ile belirlenen kimlik, stratejilerin uygulanması ve amaçların başarılı olarak gerçekleştirilmesini kolaylaştıracağı için önemlidir (Eren, 1990, s. 17; David, 1991, s. 90-97; Drucker, 1994, s. 84; Çoban, 1997, s. 105; Erdem, 2002a, s. 31; Erdem, 2005a, s.104).

Bilgi Toplumu

Sanayi Devrimi’nden sonra 1950’lerde kişisel bilgisayarlarla başlayıp 1970 ve 1980’lerde hızlanan enformasyon ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, yeni bir devrimle, “enformasyon devrimi” ile tanımlanmıştır. 1977 yılında ABD milli gelirinin yarısını bilgi sektöründe yer alan ve bunlara destek veren işletmeler oluşturunca bu yeni toplum yapısı için Marc Uri Porat 1978’de, Yoneji Masuda 1980’de yayınladıkları eserlerde “bilgi toplumu (information society)” demiş ve zamanla yeni oluşan toplumun tanımlanmasında bu kavram kullanılmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle yaşadığımız döneme bilgi çağı, bu çağın gereğini yerine getiren toplumlara da bilgi

toplumu denilmesi öngörülmüştür. Bilgi toplumu ileri teknoloji üretiminin sanayi toplumunun sınırlarını zorlamasıyla ortaya çıkmıştır. Bilim ve teknolojiye ileri düzeye ulaşana gelişmeler “bilgi sektörü” dediğimiz yeni bir sektörün doğuşunu hazırlamıştır. Bilgi toplumunda, nesnenin üretimi yerine bilginin üretimi ön plana çıkmaktadır. Nesnenin değerinden ziyade, bilgi ve becerinin değeri yüksektir. Bilgi toplumunda, bilgi amaç değil, araçtır ve toplumsal yaşamın her aşamasını aydınlatan, yönlendiren başlıca güçtür. Bilgi toplumunda en önemli meta durumuna gelen bilginin verimli kullanılmasıyla; (a) ekonomik açıdan önemli bir katma değer yaratılabileceği, (b) siyasal açıdan daha demokratik, bireylerin katılımının yüksek olduğu, çoğulcu (pluralist) sistemlerin ortaya çıkacağı, (c) toplumsal açıdan ise iş ve eğlence dünyasında köklü bir değişim yaşanacağı öngörülmüştür. Bilgi toplumunda bilgi üretim yerleri, üniversiteler ve akademik araştırma merkezleridir. Üniversiteler, yeniliğin besleyicisi, yaratıcı bilginin üretilmesi ve dağıtılması açısından her zaman olduğu gibi bilgi toplumunda da ön sırayı almaktadır. Bilgi toplumunda, yetişmiş insan gücü profilinin geçmişten farklı olduğu gözlenmektedir. Bilgi toplumu “kendini geliştiren” ve “yaşam boyu öğrenme” becerilerine sahip bireylere gereksinim duymaktadır. “Bilgi okuryazarlığı”^[1] da yaşam boyu öğrenen birey için temel beceridir. Bilgi okuryazarlığı becerilerinin öğrencilere yükseköğretim düzeyinde kazandırılmasına yönelik programlar, gelişmiş ülke üniversitelerinde özellikle de kütüphanelerinin önderliğinde uzun zamandır yürütülmektedir. (Doğan, 1994, s. 100; Çoban, 1997, s. 15-16; Çelik, 1998, s. 54-55; Yılmaz, 1998, s. 149; Çalık ve Sezgin, 2005, s. 63; Polat, 2006, s. 265; Polat ve Odabaş, 2008, s. 4-6; Çiftçi, 2010, s. 345; Oğuz, 2012; Yücel, 2012, s. 509-511).

Üniversitenin Roller

“Yükseköğretim bedefinden şaşmıştır. Yükseköğretim artık idealler değil beceriler öğretmek üzere planlanan bir eğitim olmuştur. Orada artık bilgi hedef değildir, bir amaca hizmet eden araçtır. Bilimde ve yükseköğretimde performans bilginin önüne geçmiştir ve üniversite her gün biraz daha fazla güç odaklarının istediği çerçevede şekillenmektedir. Yükseköğretim bundan böyle “bu doğru mu?” sorusuna cevap aramayacaktır, sadece “bunun yararı nedir?” “fiyatı nedir?” ve “satılabilir mi?” sorularını cevaplayacaktır.” Franco, 1997’den akt. Menteşe, 2011, s. 4.

Üniversiteler toplumsal gelişimin merkezindedir. Üniversiteler, toplumların kalkınmasında, gelişmesinde ve saygınlığın

[1] Bilgi okuryazarlığı kavramı ilk kez 1974’te Amerikan Bilgi Endüstrisi Derneği (Information Industry Association) başkanı Paul Zurkowski tarafından Kütüphane ve Bilgi Bilimi Ulusal Komisyonu (National Commission on Libraries and Information Science, NCLIS) için hazırlanmış olduğu bir raporda kullanılmıştır. Bu raporda Zurkowski bilgi okuryazarlığını: “İşlerinde bilgi kaynaklarını kullanmayı bilenler bilgi okuryazarı kişilerdir. Bunlar karşılaştıkları sorunları çözmeye birincil kaynakların yanında çok çeşitli bilgi araçlarını kullanma tekniklerini ve becerilerini öğrenmişlerdir” biçiminde tanımlamıştır. Zurkowski, “ABD nüfusunun neredeyse tamamı okuryazardır. Ancak bunların çok azı – belki altıda biri – bilgi okuryazarı olarak nitelendirilebilir” açıklamasını yapmıştır (akt. Polat ve Odabaş, 2008, s. 4).

da, öncü; ekonomik ve siyasal yaşamında en etkin rol oynayan bir kültürel iletişim merkezidir. Üniversiteler yöresel, bölgesel, ulusal ve küresel olarak toplumların sosyal ve ekonomik refahı için yaşamsal bilgiyi yaratır, korur ve yayar. Bolonya süreci^[2] çerçevesinde Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA)'nin (2001 yılında İspanya'nın Salamanca şehrinde yapılan toplantıda "Avrupa Üniversiteleri Derneği" ve "Avrupa Birliği rektörler Konferansı" birleştirilerek oluşturulan kurum) 28-30 Mayıs 2003 tarihleri arasında Graz'da yaptığı "II. Avrupa Yükseköğretim Kurumları Konvansiyonu"nda oluşturulan Graz Deklarasyonu'na göre "üniversitenin rolleri" şunlardır: (Durukan, 2004, s. 19; Aktan, 2007, s. 49-54; Froment, 2003, s. 2-5):

- *Üniversitelerin kamu sorumluluğu olarak kalmasını sağlamak*: Yükseköğrenim, temel akademik ve sivil değerleri koruyabilmek, bütünsel mükemmelliği teşvik edebilmek ve üniversitelerin toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel ilerlemesinde ana paydaşlardan biri olma rolünü üstlenbilmesini mümkün kılabilmek için birincil ve en önemli kamu sorumluluğu olarak kalmalıdır. Üniversiteler sorumluluğu kabul etmeli ve kurumsal kaliteyi ve stratejik yönetim kapasitesini geliştirerek öğrenciler ve diğer paydaşları ile sıkı işbirliği içerisinde reformları gerçekleştirme sorumluluğunu üstlenmelidir.
- *Araştırmayı yükseköğretimin ayrılmaz bir parçası olarak görmek*: Yükseköğrenim ve araştırma arasındaki sıkı bağ Avrupa üniversitelerinin tanımlayıcı bir özelliğidir ve Avrupa yükseköğrenim sisteminin merkezinde yer alır. Hükümetler bu etkileşimin farkında olmalı, Avrupa'nın araştırma kapasitesini güçlendirmenin bir aracı olarak Avrupa Yükseköğrenim Alanı ve Avrupa Araştırma Alanı arasındaki bağı güçlendirmeye çalışmalı ve Avrupa Yükseköğreniminin kalitesini ve çekiciliğini arttırmalıdır. Bundan dolayı, doktora seviyesini, Bolonya sürecinde üçüncü "aşama" olarak kabul etmeleri gerekir. Üniversiteler araştırma temelli öğretim ve öğrenimin Avrupa üniversitelerinde gerekli olduğunun üstünde durmaya devam etmelidir.
- *Sağlam kurumlar oluşturarak akademik kaliteyi yükseltmek*: Hükümetlerin ve üniversitelerin yeniliklere yer vermek ve destek olmak için yeterli süreyi kapsayan, üzerinde görüşülmüş sözleşmeler yapmaları gerekmektedir. Üniversiteler kendi paylarına, liderliği teşvik etmeli ve kurum içi kalite güvencesi, sorumluluk ve şeffaflık oluşturabilmek için bir yönetim yapısı oluşturmalarıdır. Öğrenciler ilgili

komitelere hizmet vererek kendilerine düşen görevi yapmalıdır. Dış paydaşlar yönetim ve danışma kurullarında hizmet vermelidir.

- *Hareketliliği ve sosyal boyutu geliştirmek*: Öğrenci hareketliliği kendi içinde akademik kaliteyi artırır. Hareketlilik karşılaştırılabilir ve ayırıcı öğrenme yaklaşımları yoluyla öğretim ve araştırma kalitesini arttırarak çeşitliliğin bir değer olarak ortaya çıkmasını sağlar. Hareketlilik kişilerin istihdam edilebilirliğini artırır. Üniversite çalışanlarının hareketliliği de benzer yararlar sağlar.
- *Kalite güvencesi içinde bir Avrupa için bir politika çerçevesinin geliştirilmesini desteklemek*: Mevcut bir iç kalite kültürü ve etkili prosedürler, enerjik entelektüel ve eğitimsel erişimleri teşvik eder. Etkin liderlik, yönetim ve yönetim de bunu yapmaktadır. Öğrencilerin de aktif katılımıyla, üniversiteler, çalışma programları ve hizmet bölümleri dâhil, etkinliklerin tamamını değerlendirmeli ve izlemelidir. Dış kalite güvence prosedürleri iç izlemelerin etkili yapılmış olup olmadığını denetleyen kurumsal denetime odaklanmalıdır.
- *Üniversiteler olarak reformun merkezinde olmak*: Üstesinden gelinmesi gereken en büyük güçlük, kurumları kendi kendine yeterli hale getirmek için reformların temel kurumsal işlevlerin ve gelişme süreçlerinin içerisine tamamen entegre edildiğinden emin olmaktır. Üniversitelerin yasal değişiklikleri anlamlı akademik hedefler ve kurumsal gerçeklere dönüştürmek için yeterli zaman ayırmaları gerekmektedir.

UNESCO (1996) üniversitenin rolünü şöyle tanımlamıştır: "Sosyal gelişmede, ekonomik büyümede, rekabet edebilir mal ve hizmetlerin üretiminin desteklemesinde, kültürel kimliğin şekillenmesi ve korunmasında, sosyal bağın sürdürülmesinde ve nihayet yoksulluğa karşı mücadelede ve barış kültürünün desteklenmesinde yükseköğretim, yeri doldurulamaz bir unsurdur" (akt. Günay, 2007, s. 78-79). Aydın'a (2010a) göre bilginin; üretim, deneme, paylaşma, yayınlama ve uygulama süreçlerinin tümünde üniversitelerin temel rol oynaması beklenmektedir. Üniversitenin toplum içinde üstlendiği roller üç açıdan ele alınabilir: (1) Öncülük, (2) nitelik artırma ve (3) kalkınmaya katkı. Üniversitenin toplumda üstlendiği bu rollerini gereği gibi yerine getirmesi bilim, teknoloji, ekonomi, toplum, kültür, sanat, eğitim, hizmet vb alanlarda gelişmenin sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır. Küreselleşen dünyada üniversitenin üstlendiği bu roller gittikçe karmaşık ve problemli hale gelmektedir.

[2] Yükseköğretim alanındaki en önemli gelişmelerden birisi de, Bolonya sürecidir. Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan yükseköğretim sistemlerinin birbirlerine yakınlaştırılması, uyumlaştırılması ve üye ülkeler arasında eğitim ve araştırma alanında işbirliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar 1998 yılında imzalanan Sorbon Deklarasyonu ve özellikle 1999 yılında yayınlanan Bolonya Deklarasyonu sonrasında hız kazanmıştır. Bolonya süreci Avrupa'da yükseköğretim sistemlerinin birbirlerine yakınlaştırılması, harmonizasyonu ve Avrupa ülkeleri yükseköğretim kurumları ve tüm paydaşlar arasında işbirliğinin artırılması amacıyla yönelik bir süreçtir. Bolonya süreci 19 Mayıs 2001 yılında imzalanan Prag Bildirisi ile yükseköğretim sistemleri için oldukça kapsamlı reformları içermektedir. Bu reformların en temel gerekçeleri olarak, Avrupa yükseköğretim sistemlerini daha rekabet edebilir ve tercih edilir bir konuma getirmek ve özellikle de Amerikan üniversitelerinin öğretimdeki baskın rolüne karşı, Avrupa üniversitelerinin yeniden yapılandırılmasını sağlamak sayılabilir. (Davoudi ve Ellison 2006; Aktan, 2007; Kuyumcu ve Erdoğan, 2008, s. 246). Türkiye Bolonya sürecine 2001 yılında dâhil olmuştur.

Öncülük

Üniversite toplumların eğitim ve öğretim, araştırma, topluma hizmet, kültürel, sportif, ekonomik, sosyal, politik ve yönetim açısından öncü kuruluştur. Toplumunu ilerlemesi ve toplumsal dönüşümün sağlanmasında üniversitenin öncülük rolünü gereği gibi yerine getirmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle üniversiteler bulundukları şehirlerde eğitim-öğretim, bilimsel etkinlikler, topluma hizmette (özellikle tıp fakültesi bulunan üniversitelerin sağlık hizmetlerinde), ekonomik etkinlikler (özellikle kentteki sanayinin sorunlarının çözümü ve yeni açılımların yapılmasında), sportif ve kültürel etkinliklerde öncü olmak durumundadır.

Küreselleşmenin hız kazandığı dünyada üniversitenin öncülük rolünü gereği gibi yerine getirebilmesi gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır. *Küreselleşen günümüz dünyası hızla değişmekte ve değişen koşullar beraberinde birçok yenilikleri getirmektedir.* Ulusal ve uluslararası değişim ve gelişmeler, tüm bireyleri ve kurumları etkilemektedir. 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren ivme kazanan dünyadaki siyasi, toplumsal, ekonomik ve teknolojik değişimler, içinde bulunduğumuz 21. yüzyılda da artarak devam etmektedir. Bilişim teknolojisinin ucuzlaması ve giderek yaygınlaşması mesafe ve sınır kavramlarını ortadan kaldırmıştır. Küreselleşen dünyada üretilen bilgi tüm kullanıcılar arasında paylaşılmaktadır. Paylaşma ortamları hızla basılı kâğıt materyallerden manyetik ortamlara doğru kaymaktadır. Manyetik ortamlardaki bilgilere erişim de bilgisayar ve bilgisayar ağları (özellikle İnternet) yardımıyla olmaktadır. Böyle bir ortamda üniversitenin özellikle üstlendiği “*eğitim-öğretim*”, “*bilimsel araştırma*” ve “*topluma hizmet*” görevlerini yerine getirmede “*öncü*” olabilmesi için stratejilerinde ve buna bağlı olarak uygulamalarında isabetli ve seçici olmasını gerektirmektedir.

Üniversitelerin yükseköğretim hizmeti sunan bir eğitim kurumu olarak, ulusal ve uluslararası eğitsel, sosyal, ekonomik, siyasi ve teknolojik değişimlere ayak uydurması artık bir zorunluluktur. Üniversitelerden beklenen değişime ayak uydurması değil, değişimi başlatmada öncü olmasıdır. Üniversiteler güçlü planlamayla hem değişimi başlatmada hem de değişimi yönetmede daha etkili olacaklardır. Erdem’e (2006, s. 312) göre üniversitelerden özellikle eğitim- öğretim, bilim ve teknoloji, topluma hizmet alanlarındaki değişimleri yönetmesi ve daha da önemlisi bu alanlardaki değişimlerin başlatıcısı olması beklenmektedir. Üniversitelerin değişimi yönetmesi ve öncelikle kendisinden beklenen değişimi başlatabilmesi için bugünden geleceği görüp buna göre kararlar alıp, planlama yapması ve uygulaması gerekmektedir. Eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve topluma hizmet görevlerini üstlenen üniversitelerin bugünden gelecek için önceliklerini belirlemesi büyük önem taşımaktadır. Kotler ve Murphy’e (1981, s. 472) ve Kabadayı’ya (1992, s. 30) göre değişen koşullar nedeniyle değişime uyum sağlama, değişimi yönetme ve değişimde başlatıcı olmada stratejiler değişmiş

ve çok çeşitlenmiştir. Değişen stratejilerle birlikte planlama artık yalnızca tündengelim yöntemine dayalı teorik ve analitik temelli modellere dayanmamaktadır. Eğer üniversiteler gelecek yıllarda daha az sorunla baş etmek istiyorlarsa güçlü planlamayı temel almalıdırlar. Bu planlamada nicelik ve nitelik boyutu bir arada değerlendirilmelidir.

Nitelik Artırma

Üniversiteler verdikleri eğitim-öğretimin, bilimsel araştırmaların, toplum hizmetlerinin niteliğini sürekli artırma arayışı içerisindeyler. Özellikle bir ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde üniversitelerin rolü çok önemlidir. Yetiştirilen meslek insanının sayısından çok niteliği önemlidir. Yetiştirilen meslek insanı ihtiyaç duyulan alanda niteliği kadar topluma hizmet vermektedir. Diğer bir açıdan meslek insanını hizmet öncesi önlisans ve lisans eğitimiyle yetiştiren üniversite yetiştirdiği meslek insanı aracılığıyla eğitim-öğretim hizmetinin niteliğini de ortaya koymaktadır. Üniversitelerin yaptığı bilimsel araştırmaların niteliği de temel bilime, mevcut durumun iyileştirilmesine veya varolan problemlerin çözümüne katkısı ölçüsünde ele alınmalıdır. Eğer üniversite yaptığı araştırmalarla bilime, durumu iyileştirmeye veya problem çözmeye katkı getirebiliyorsa “bilimsel araştırma” da nitelik açısından iyi bir noktadadır diyebiliriz. Üniversiteler bilime katkı getirecek, varolan durumun iyileştirmesini sağlayacak veya bir problemin çözümünde bulguları kullanılacak araştırmalara öncelik vermeli ve bünyesinde çalışan akademisyenleri de bu yönde bilimsel araştırma yapmaları konusunda teşvik etmeli ve destek vermelidir. Üniversitelerin topluma verdiği hizmetler de kurum ve kuruluşların ve bireylerin ihtiyacına yönelik ve bu ihtiyacı en yüksek standartlarda karşılamalıdır. Özellikle tıp fakültesi bulunan üniversitelerdeki “araştırma ve uygulama hastanelerinin” topluma verdiği her çeşit sağlık hizmeti yüksek standartlarda ve nitelikte olmalıdır. Ayrıca “araştırma ve uygulama hastanelerince” topluma verilen sağlık hizmetleri zamanında verilmelidir.

Kalkınmaya Katkı

Üniversiteler, insan gücü taleplerine cevap verme, sorunların çözümüne yönelik araştırmalar yapma, yetişkin eğitimi ni gerçekleştirme, danışmanlık, sağlık ve eğitim hizmetleriyle bölgesel ve ulusal düzeyde kalkınmaya doğrudan etkide bulunmaktadır. Üniversiteler özellikle sanayinin ihtiyaç duyduğu meslek insanını yetiştirirken sanayi-üniversite işbirliği çerçevesinde ihtiyaç duyulan nitelikte ve sayıda meslek insanının yetiştirilmesine özel bir önem vermelidir. Üniversiteler ülke kalkınması için çeşitli alanlarda ihtiyaç duyulan bilgi ve teknolojiyi üretmeli, ortaya koymalıdır. Bu çalışmaların toplumsal kalkınma açısından, öncelikli alanlarda üniversiteler tarafından istenilen nitelikte üretilmesi büyük önem taşımak-

tadır. Ülke ekonomisinde büyük önem taşıyan sanayi, ticaret, tarım, madencilik, enerji, ulaşım vb alanlarda üniversitenin nitelikli meslek insanı yetiştirmesi, yeni bilgi ve teknoloji ortaya koyması kalkınmaya doğrudan etkide bulunacaktır.

Üniversitenin Rollerindeki Değişmeler

UNESCO'ya göre üniversiteden artan beklentilerin, bu kurumlar üzerinde yarattığı baskı, üniversitelerin rollerinin önemli ölçüde değişmesine yol açmıştır (akt. Balyer ve Gündüz, 2011, s. 70) Artık Humboldt'un da Veblen'in de Weber'in de "üniversiteyi üniversite yapan saf bir meraktır?" söylemleri geçerli değildir. Çünkü üniversitelerden beklenti bilgi üretimiyle bir an önce ekonomik gelişmeye ve yeni iş olanaklarına katkıda bulunmalarıdır (Dayar, 2010). Bugün bilinen pek çok disiplinin ortadan kalktığı ve yeni adlar altında matris şekilde örgütlenmiş yeni disiplinlerin ortaya çıktığı üniversiteye tanık olmaktadır. Bunların pek çoğu disiplinlerarası bir özelliğe sahiptir. Yeni üniversite, değişik disiplinlerin kazandırdığı bilgi ve beceriler çerçevesinde dış dünyayı algılayabilme ve üzerinde düşünebilme becerisini geliştirmek amacı ile disiplinlerin bilgi ve yöntemlerinin birlikte kullanılabileceği öğretim sürecini önemseyecektir (Şimşek ve Adıgüzel, 2012, s. 258). Genel olarak odaklanma, üniversiteyle endüstri arasında çalışan bağımsız kuruluşların yaratılmasından, üniversiteye yeni özellikler ve işlevler eklenmesine doğru kaymıştır. Günümüzde hemen her AB ülkesinde üniversite buluşlarının patent, lisans ve araştırma gelirleriyle korunması, üniversitelerce oluşturulan şirketler ve ortaklıklar yoluyla yeni kaynakların yaratılması, bölgesel-ulusal kalkınmaya, zenginleşmeye katkılarının artırılması ve yaşam boyu eğitim gibi konular üzerinde uygulamalar ve yoğun tartışmalar sürmektedir. Bütün olarak ele alındığında üniversitelerin kendi kaynağını yaratması ve bunu bulunduğu piyasa koşullarını dikkate alarak (rekabet, diğer üniversiteler, farklılaşma vb.) gerçekleştirmesi beklenmektedir (Çiftçi, 2010, s. 345-346). Yansırı küreselleşme ve bilgi toplumunun dinamikleriyle birlikte, üniversiteler, bir taraftan kurumsal, akademik ve mali özerkliğe kavuşup, bu özerklik ve özgürlük karşısında, topluma ve ilgili kuruluşlara hesap verme göreviyle yükümlenirken, diğer taraftan da karar verme yetkilerini diğer toplumsal paydaşlarla birlikte kullanmaya başlamıştır (Nohutçu, 2006, s. 56).

Üniversitenin Görevleri

"Dünyanın trajedisi, yaratıcı ama az deneyime sahip olanlar ve deneyimli olup yaratıcılığı zayıf olanlardır. Abmaklar deneyim olmadan yaratıcılıkla, ayrıntılara takılan bilim adamları da yaratıcılık olmadan bilgiyle hareket ederler. Üniversitenin görevi yaratıcılıkla deneyimi kaynaştırmaktır."

Salmi, 2001'den akt. Kuyumcu ve Erdoğan, 2008, s. 248.

Üniversiteler, kendilerini öğrenmeye, bilgi üretmeye, araştırmaya adanmış örgütlerdir. Bugün üniversitenin görevleri; (1) eğitim-öğretim, (2) bilimsel araştırma ve (3) toplum hizmetleri olmak üzere üç grupta toplanmıştır (Gürüz ve ark., 1994, s. 75; Doğramacı, 2000; Arimoto, 2001; Erdem, 2005a, s. 105; Erdem, 2006, s. 305; Altınok, 2008, s. 43; Toyman ve Göktepe, 2010, s. 62). Üniversiteler verilen görevlerden birini ağırlıklı olarak yerine getirmek üzere işlevsel olarak örgütlenmişlerdir. Diğer bir deyişle üniversiteler yerine getirdiği göreve göre örgütlenmektedirler. Üniversiteler yerine getirdikleri göreve göre değerlendirildiğinde (1) kitlesel eğitim üniversiteleri ve (2) araştırma üniversiteleri olarak iki gruba ayrılmaktadır (Gürüz, 2001, s. 162). 1982 Anayasasının 130. ve 2547 sayılı yasanın 4. maddesindeki üniversitenin görevlerine baktığımızda, dünyadaki diğer üniversiteler gibi Türk üniversiteleri için de "eğitim-öğretim", "bilimsel araştırma" ve "topluma hizmet" in amaçlandığı görülmektedir. Bugün üniversitelerimizde "eğitim-öğretim" ve "bilimsel araştırma" görevleri iç içe birbirine girmiş durumdadır. *Ülkemizdeki üniversiteler yerine getirdiği görevlere göre örgütlenmemiş olup, hem eğitim-öğretim, hem bilimsel araştırma hem de topluma hizmet görevlerini aynı anda yerine getirmektedir.* Üniversitelerimizin öncelikle "eğitim-öğretim" görevini öncelikli ve ağırlıklı olarak yerine getirdiğini söyleyebiliriz. Çünkü Türkiye'deki üniversitelerde lisansüstü öğrenci sayısı, önlisans ve lisans öğrencisine göre azdır.

Kitlesel Eğitim Üniversiteleri

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yükseköğretimin kitleselleşmesiyle artan öğrenci talebini, kısa süreli mesleki ve teknik yükseköğretim kurumları ile geniş kitlelere yönelik olarak eğitim yapan üniversiteler karşılamışlardır. 1950'li yılların ortalarından itibaren yükseköğretim elitist yapıdan çıkıp kitleselleşmeye ve yükseköğretimdeki okullaşma oranı hızla artmaya başlamıştır (Gürüz 2001, s. 129; Aydın, 2010a). Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinin çoğu kitlelere yönelik eğitim veren "kitlesel eğitim üniversiteleri" konumundadırlar. Çünkü ülkemizdeki devlet ve vakıf üniversitelerin önlisans ve lisans düzeyindeki öğrenci sayısı yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrenci sayısından daha fazladır (Tablo 1). Kaykayoglu'na (1997, s. 208) göre kitlesel eğitim yapma görevini yerine getirmeye çalışan üniversitelerimizin disiplinler arası eğitime dönük, standart akredite ve elit bir eğitim modelini yakalayamamıştır.

Araştırma Üniversiteleri

Bu üniversiteler lisansüstü eğitim ağırlıklı olan ve temelde araştırma görevini yerine getirmek üzere kurulan üniversitelerdir. Araştırma üniversiteleri kategorisindeki üniversiteler-

deki, lisansüstü öğrencilerin lisans düzeyindeki öğrencilere oranı çok yüksek ve ders veren öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı çok düşük olduğu gibi öğretim elemanları içinde doktora derecesine sahip olanların da oranı yüksektir (Gürüz ve ark., 1994, s. 69). Araştırma üniversitelerine ABD’de çok önem verilmiştir. ABD’de neredeyse üniversite demek araştırma ile özdeşleşmiştir. (Korkut, 2001, s. 21). Carnegie Foundation’un sınıflandırmasına göre ABD’deki araştırma üniversiteleri şunlardır (Gürüz, 2001, s. 179-180):

- Doktora derecesi veren kurumlar (*Doctorate - granting institutions*):
 - Yaygın doktora ve araştırma üniversiteleri (*doctoral / research universities-intensive*): Bu üniversiteler, geniş bir yelpazede lisans düzeyinde eğitim yapmanın yanında en az 15 alanda yılda en az 50 doktora derecesi veren üniversitelerdir.
 - Yaygın doktora ve araştırma üniversiteleri (*doctoral / research universities-intensive*): Bu üniversiteler, geniş bir yelpazede lisans düzeyinde eğitim yapmanın yanında, en az 3 alanda yılda en az 10, ya da yılda toplam olarak en az 20 doktora derecesi veren üniversitelerdir.
- Sadece yüksek lisans derecesi veren kurumlar (*master’s [comprehensive] - colleges and universities*):
 - *I. Kategori*: Bu kurumlar, geniş bir yelpazede lisans düzeyinde eğitim yapmanın yanında, en az 3 alanda yılda en az 40 yüksek lisans derecesi veren kurumlardır.
 - *II. Kategori*: Bu kurumlar, geniş bir yelpazede lisans düzeyinde eğitim yapmanın yanında, yılda en az 20 yüksek lisans derecesi veren kurumlardır.” Ülkemizde bilimsel araştırma görevini yerine getirmek üzere “Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü” ve “İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü” kurulmuştur.

Eğitim-Öğretim (Meslek İnsanı Yetiştirmek)

Üniversitenin önemli bir görevi verdiği hizmet öncesi eğitimle toplumun ihtiyaç duyduğu meslek insanını yetiştirmektir. Hizmet öncesi eğitimle meslek insanı yetiştirme görevini öncelikle yerine getiren üniversitelere “*kitlesel eğitim üniversitesi*” denmektedir. Kitlesel eğitim üniversiteleri verdikleri “*önlisans*” ve “*lisans*” eğitimiyle toplumun çeşitli alanlarda ihtiyaç duyduğu meslek insanını yetiştirmektedir. Bu görevi öncelikle yerine getiren “*kitlesel eğitim üniversitelerinin*” “*önlisans*” ve “*lisans*” öğrenci sayısı “*yüksek lisans*” ve “*doktora*” öğrenci sayısından oldukça fazladır. Ülkemizdeki üniversitelerde eğitim-öğretim gören önlisans ve lisans öğrencisi sayısı lisansüstü eğitim gören öğrenci sayısına göre çok daha fazladır. Bu nedenle ülkemizdeki üniversiteler “*kitlesel eğitim üniversiteleridir*.”

Üniversiteler hizmet öncesinde önlisans ve lisans düzeyinde verdikleri eğitim -öğretimle toplumun çeşitli kademelelerinde ihtiyaç duyulan meslek insanını yetiştirirken öncelikle niteliğe sonra niceliğe önem vermesi gerekmektedir. *Üniversiteler hizmet öncesi eğitimle meslek insanını yetiştirirken niteliği niceliğe feda etmemelidir.* Üniversiteler hizmet öncesi eğitimle yetiştirdikleri meslek insanının mesleğini nitelikli bir biçimde yerine getirebilmesi için gerekli bilgi ve becerilerle donatmalıdır. Bu amaçla üniversite yetiştirdiği meslek insanında olması gereken nitelikler konusunda meslek insanını istihdam edecek olan kurum ve kuruluşlarla sürekli işbirliği içinde olmalıdır. Ayrıca üniversiteler yetiştirilecek meslek insanını ihtiyaç duyulan sayıda yetiştirmelidir. Üniversite tarafından ihtiyacın altında veya üstünde yetiştirilen meslek insanı toplumsal, ekonomik, sosyal, psikolojik açıdan sıkıntılara neden olmaktadır. Kwiek’e (2002, s. 149) göre eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve topluma hizmet görevlerini yerine getiren üniversitenin küreselleşmeyle birlikte rakiplerinin ortaya çıkması ve çoğalması üniversitenin diğer kurumlardan farkını açık seçik or-

■ **Tablo 1.** Türkiye’de 2006-2007 öğretim yılında üniversitede okuyan ve 2005-2006 öğretim yılında mezun olan önlisans, lisans ve lisansüstü öğrenci sayısı.

		2006-2007 öğretim yılı						2005-2006 öğretim yılı mezunu		
		Yeni kayıt			Toplam öğrenci sayısı			Toplam	Kız	Erkek
Üniversite toplamı		Toplam	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek			
Önlisans	Normal öğretim	121.216	49.393	71.823	305.762	120.357	185.405	57.503	27.425	30.078
	İkinci öğretim	69.075	24.970	44.105	176.446	60.693	115.753	41.263	16.484	24.779
	Açıköğretim	61.320	33.788	27.532	216.075	112.998	103.077	29.491	13.789	15.702
Lisans	Normal öğretim	155.380	75.825	79.555	756.736	339.304	417.432	121.256	58.084	63.172
	İkinci öğretim	32.587	15.453	17.134	180.581	75.618	104.963	31.924	14.065	17.859
	Açıköğretim	130.243	50.417	79.826	629.336	265.639	363.697	48.001	21.127	26.874
Lisansüstü	Yüksek lisans	43.051	18.317	24.734	108.683	46.308	62.375	27.642	13.157	14.485
	Doktora	7.000	2.977	4.023	33.711	13.830	19.881	2.581	1.046	1.535

Kaynak: ÖSYM, 2006-2007.

taya koymasını zorlaştırmaktadır. Örneğin eğitim-öğretim hizmetinde üniversitenin rakipleri şunlardır: (1) Eğitim hizmeti veren özel ulusal ve özel yabancı kurumlar, (2) ulusal ve yabancı ortaklı sertifika merkezleri ve (3) ulusal ve yabancı sanal eğitim sağlayıcılar.

Bilimsel Araştırma

Üniversitelerin bir görevi de “temel” ve “uygulamalı” bilimsel araştırmalar yapmak suretiyle bilim alanlarının gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Üniversiteler günümüzde bilgi üreten ve bilgi ileten kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Üniversitenin en önemli özelliği, yani onu diğer kurumlardan ayıran temel fark bilimsel araştırma yapmasıdır. Yapılan bilimsel araştırmalarda varılan sonuçlar rapor, makale veya kitap olarak yayınlanarak öncelikle ilgili olanlara duyurulur. Araştırma üniversiteleri lisansüstü eğitim aracılığıyla öncelikli olarak “bilimsel araştırma” görevini yerine getirmektedir. Bilimsel araştırma, insanın algıladığı olgular hakkında sahip olduğu bilgisini artırmak ve

yaşam kalitesini yükseltmek için gerekli olan süreç ve teknolojileri geliştirebilmek için gerçekleştirdiği bilgi üretim etkinliktir. Bilimsel araştırmalarda bilgi üretmek için bilimsel araştırma yöntemleri kullanılır. Bilimsel yöntem, problemlere güvenilir çözümler aramak amacıyla, planlı ve sistemli olarak, verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilmesi sürecidir (Kansu, 2005, s. 205; Karasar, 2007, s. 22; Vikipedi, 2008; Özer, 2012, s. 66).

Bilimsel araştırmanın yayına dönüştürülmesi ve “Uluslararası Bilimsel Atıf Endeksleri”: Üniversitedeki bilimsel araştırma sonuçları alandakilere duyurulmak ve toplumla paylaşılacak üzere “makale”, “rapor” ve “kitap” olarak yayına dönüştürülmektedir. Makaleler “ulusal” ve “uluslararası” bilimsel atıf indekslerine giren bilimsel dergilere gönderilerek yayınlanmaktadır. Uluslararası bilimsel atıf indekslerinde yer alan makale sayısı ve etki değeri ülkenin ve ülkedeki üniversitelerin yaptığı bilimsel araştırmaların niteliği hakkında ipuçları vermektedir (Tablo 2).

Tablo 2. 1981-2007 döneminde makale, derleme/inceleme ve not türünde yapılmış yayın sayılarına göre, Türkiye, ülkeler ve gruplara ait kümülatif sıralama.

Dünya (1981-2007)							
Ülke	Yayın sayısı	Atıf sayısı	Etki değeri	Ülke	Yayın sayısı	Atıf sayısı	Etki değeri
Dünya	18.504.110	262.236.982	14.17	İskoçya	210.492	3.588.684	17.05
OECD	14.504.299	231.082.247	15.93	Brezilya	203.879	1.422.178	6.98
AB-27	6.736.583	92.284.710	13.70	Tayvan	184.629	1.264.834	6.85
ABD	6.634.586	137.391.957	20.71	Danimarka	172.060	3.188.638	18.53
Asya Pasifik	3.644.740	34.793.241	9.55	Finlandiya	152.622	2.406.833	15.77
Asya Pasifik (Japonya hariç)	2.211.148	17.056.940	7.71	Avusturya	149.261	1.964.493	13.16
Japonya	1.493.226	18.321.818	12.27	Türkiye*	120.562	548.547	4.55
Almanya	1.490.270	20.868.725	14.00	Norveç	113.599	1.642.910	14.46
İngiltere	1.384.879	24.262.594	17.52	Yunanistan	101.576	818.665	8.06
Fransa	1.075.958	15.056.167	13.99	Güney Afrika	97.399	870.153	8.93
Kanada	878.874	14.190.276	16.15	Macaristan	94.848	878.813	9.27
Rusya	713.112	2.990.311	4.19	Meksika	90.230	689.403	7.64
İtalya	666.552	8.600.585	12.90	Arjantin	81.213	675.041	8.31
Çin	639.834	3.267.114	5.11	Çek Cumhuriyeti	67.917	463.008	6.82
Avustralya	486.578	6.926.742	14.24	Portekiz	59.445	517.870	8.71
Latin Amerika	476.036	3.649.947	7.67	İrlanda	59.227	688.768	11.63
Hindistan	457.769	2.340.776	5.11	Mısır	56.194	264.215	4.70
Ortadoğu	452.447	4.296.490	9.50	Çekoslovakya	55.912	366.673	6.56
İspanya	435.342	4.485.995	10.30	Şili	42.720	406.946	9.53
Hollanda	428.917	7.717.030	17.99	Bulgaristan	41.351	228.926	5.54
İsveç	338.717	6.376.900	18.83	İran	35.799	132.236	3.69
İsviçre	306.034	6.324.635	20.67	Venezüella	19.465	160.932	8.27
Güney Kore	237.216	1.458.882	6.15	Pakistan	15.987	69.474	4.35
İsrail	222.806	3.273.202	14.69	İzlanda	6.428	115.097	17.91
Belçika	221.324	3.320.236	15.00	Suriye	2.248	14.003	6.23
Polonya	219.628	1.562.487	7.11	Lüksemburg	2.061	18.186	8.82

* Türkiye yıllık olarak 2007 yılında dünya ülkeleri arasında 19., 2008 yılında 18. sıradadır. Kaynak: Akıllı ve ark., 2009.

“Uluslararası Bilimsel Atıf Endeksleri”ne giren üç indeks şunlardır (Zeren, 2002, s. 14-15; Erdem, 2002b, s. 3-4, Erdem, 2004, s. 190):

- Fen bilimleri alanında “*Science Citation Index ve Science Citation Index Expanded*” (SCI ve SCI-EXPANDED): 1945’ten bugüne kadar yayımlanan makaleleri içermektedir. SCI kapsamındaki disiplinlerden bazıları şunlardır: Astronomi, Bilgisayar, Bitki Bilim, Biyoloji, Biyokimya, Biyoteknoloji, Eczacılık, Fizik, hayvan Bilimleri, Kimya, Matematik, Nöroloji, Tarım, Pediatri, Psikiyatri, Onkoloji, Tıp, Veterinerlik, Farmakoloji, Hayvan Hastalıkları.
- Sosyal bilimler alanında “*Social Sciences Citation Index* (SSCI): Genişletilmiş SCI ile 1956’dan bu yana mevcut bilgi ve geçmiş olaylara ulaşılabilir. SSCI kapsamındaki disiplinlerden bazıları şunlardır: Antropoloji, Siyaset Bilimi, Tarih, Toplum Sağlığı, Endüstriyel İlişkiler, Enformasyon Bilimi, Kütüphane Bilimi, Dil Bilimi Felsefe, Kent Çalışmaları, Psikoloji, Hukuk, Sosyoloji, Eğitim, Kadın Çalışmaları.
- Sanat ve kültür alanında “*Arts & Humanities Citation Index*” (A&HCI): Genişletilmiş AHCI indeksi ile 1975’ten bu yana mevcut bilgiler ve geçmiş olaylara ulaşılabilir. ACHI kapsamındaki disiplinlerden bazıları şunlardır: Arkeoloji, Mimari, Edebiyat, Müzik, Dans, Şiir, Tiyatro, Radyo, Televizyon, Film.

Orer’e (2011) göre Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısında esas olarak 1980’lerin ikinci yarısından itibaren belirgin artışlar olmuştur. Bu dönemde yayın sayısında yıllık artış %11 ile 24 arasında gerçekleşmiştir. Türkiye tıpkı Çin, Brezilya ve Güney Kore gibi bilimsel üretim artışında önde gelen ülkeler arasına girerek, bilimsel yayın alanında dünya payını 1981’de %0.08’den 2006’da %1.56’ya çıkarmıştır. Bunun sonucunda da dünya sıralamasında kırk dördüncülükten, on sekizinciliğe yükselmiştir. Binici’ye (2012) göre Türkiye kaynaklı bilimsel düşünce ürünlerinin yabancı dergilerde değerlendirilmesi sonucu yayın (bilgi) göçü yaşanmaktadır. 1990-2009 yılları arasında yabancı dergilerde yayımlanan Türkiye adresli yayın oranı %62 olarak bulunmuştur. Bir diğer ifadeyle Türkiye’de üretilen her 10 makaleden 6.2’si yabancı dergilerde yayımlanmıştır. Al (2008), Al ve ark. (2012) ve Binici’ye (2012) göre Türkiye adresli yayınların çok azı ilgili oldukları alanda etki faktörü yüksek dergilerde yer almaktadır. Türkiye adresli yayınların çok azı ilgili oldukları alanda etki faktörü yüksek dergilerde yer almaktadır. Arıoğlu ve Girgin’e (2002) göre “Uluslararası Bilimsel Atıf Endeksleri”nde taranan “ulusal dergi” sayısı arttıkça toplam yayın sayısı da anlamlı bir korelasyon katsayısı ($r=0.806$) ile artmaktadır. Örneğin, *SCI tarafından taranan 30 dergimiz olsa idi ~12.000 adet SCI tarafından taranan yayınınımız olacağını öngörebiliriz*. Başta Brezilya olmak üzere Yeni Zelanda,

İrlanda, Avusturya, Belçika, Meksika, Yunanistan ve Türkiye gibi bazı ülkeler taranan ulusal dergi sayılarının az (3-20) olması nedeni ile sürekli kendi ülkelerinin dışına “bilgi transferi” yapmaktadır. Oysa ABD, Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, Japonya ve Rusya gibi ülkeler kendi ülkelerinde çıkarttıkları çok sayıda taranan ulusal dergileri (100-1500) ile bu değişimden daha farklı bir durum sergilemektedirler, yayınlarını büyük çoğunlukla kendi ülkelerinde çıkarttıkları dergilerde değerlendirmektedirler. Ülkemizde “Uluslararası Bilimsel Atıf Endeksleri”nde taranan “ulusal dergi” sayımız parmakla sayılacak kadar az olmasına (ve bundan dolayı yurt dışına “bilgi transferi” yapmamıza) rağmen “makale” bazında üniversitemiz gittikçe artan bir başarı grafiği çizmiştir. Bu başarıya büyük ivme kazandırmak için özellikle sosyal bilimler (SSCI) ile sanat ve kültür (AHCI) alanında “Uluslararası Bilimsel Atıf Endeksleri”nde taranan “ulusal dergi” sayımızın 5 yıl içerisinde 50’ye, 10 yıl içerisinde de 100’e çıkarılması hedeflenmelidir. Bu anlamda “Uluslararası Bilimsel Atıf Endeksleri”nde taranan “ulusal dergi” sayısında hedeflenen artışın gerçekleşebilmesi için gerekli teknik alt yapıya ve ekonomik desteğe büyük önem verilmelidir (Erdem, 2005b).

Bilimsel araştırmanın teknolojiye dönüştürülmesi ve patent: Patentler bir bakıma bilimsel araştırma sonuçlarının teknolojiye dönüştürülmesinin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte birçok patentin teknolojik uygulamaya dönüşme oranı da düşüktür. Patentlerle ilgili istatistikler genellikle her ülkenin patent ofisinde tutulmaktadır. Patent 4 temel ilke üzerine kuruludur. Bu dört temel ilke, (1) zihni ürünlerin tanınması, (2) buluş sahibinin ödüllendirilmesi, (3) yenilik faaliyetlerinin özendirilmesi ve (4) araştırma -geliştirme (Ar-Ge) sonuçlarına dayanarak teknik bilginin yaygınlaştırılmasıdır. Patentler ar-ge çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya konmaktadır. Genel olarak Ar-Ge; yeni bir ürünün üretilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin uygulanması, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi, yeni bir teknolojinin yurt koşullarına uyumunun sağlanması, mevcut teknolojilerin iyileştirilmesi ve bunlara yenilerin uyarlanması amacıyla yapılan, bilimsel esaslara uygun olarak yürütülen ve her aşaması belirlenmiş çalışmaları ve bunların sonuçlarını kapsamaktadır. Kiper’e (2010, s. 18) göre “Ar-Ge, teknoloji edinme ve geliştirme, yetkin insan kaynakları ve bu kapsamda tam zamanlı araştırmacı sayısı vb. alanlardaki gelişmeler ve bu kapsamdaki çalışmaların büyüklüğüne, yayılmasına ve sürdürülebilirliğine bağlı olarak da ulusal bir kültür haline gelmiş Ar-Ge yoğun, yüksek yenilikçilik becerisi ve bunların sonuçları olarak yüksek katma değerli üretim ülkelerin gelişmişliğinin anahtarı olmuştur.” TÜİK tarafından açıklanan 2009 yılı Ar-Ge Anketi sonuçlarına göre, Ar-Ge harcamalarında önemli bir artış olmuştur. 2009 yılında Türkiye’de Gayri Safi Millî Ar-Ge

harcamasının GSYH içindeki payı %8.5'tir. Bu oran 2008 yılında %7.3'tür. Bu oran ortalama olarak ABD'de %2.60, G7'de %2.30, OECD'de %2.15, AB ülkelerinde %1.73 dolayındadır. 2009 yılında Tam Zaman Eşdeğeri (TZE) cinsinden toplam 73 521 kişi Ar-Ge personeli olarak çalışmıştır. Bir önceki yıla göre TZE cinsinden Ar-Ge personel sayısındaki artış %9.3'tür. Sektörler itibarı ile dağılıma bakıldığında, TZE cinsinden toplam Ar-Ge personelinin 2009 yılında %42.8'i ticari kesimde, %42.2'si yükseköğretim kesiminde ve %15.0'ı kamu kesiminde bulunmaktadır. *Patentlerin kaynağı durumundaki ar-ge çalışmalarında en büyük pay üniversitelerindir.* Üniversitelerde bilimsel çalışmalar sonucunda üretilen yenilikler ve buluşların patent ile korunması, sanayinin bu yeniliklerden faydalanması ve üniversite- sanayi işbirliğinin geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca dünyadaki teknik bilginin %80'i patent dokümanlarında yer almaktadır. Ar-Ge çalışmalarında bu bilgilerin kullanılması yatırımların ve zamanın boşa harcanmasını engelleyecektir (TPE, 2008; Kılınç, 2008; Gümüş, 2008; TÜİK, 2008; Erkek, 2011; TÜBİTAK, 2011). Kaykayoğlu'na (1997, s. 208) göre üniversitemizin endüstrinin ihtiyaçlarına uygun Ar-Ge yaptıkları pek söylenemez. Dokuzuncu Kalkınma Planı "Yüksek Öğretim İhtisas Komisyonu Raporuna" göre üniversitemizde Ar-Ge personeli eksikliği ve Ar-Ge'ye harcanan kaynakların çok düşük düzeylerde kalması sorunun büyümesine yol açmıştır. Ar-Ge'de önemli bir eksikliğimiz de yapılan araştırma çalışmalarının ülke ihtiyaçları ve sorunlarımızla ilgili olmamasıdır. Ar-Ge çalışmalarında bulunanlar açısından çok önemli bir zorluk bürokratik işlemlerin çokluğu ve kırtasiyeciliktir. Üniversitemiz Ar-Ge'de çalışabilecekleri "öncelikli alanları" belirlememişlerdir (DPT, 2006, s. 78-79). Üniversitelerin en değerli kaynağı fikri mülkiyete dayalı gelirler olabilir. Ancak Türkiye'de bugün üniversitelerin bu tür haklarını ticarileştirme imkânı bulunmamaktadır. Avrupa, ABD hatta Çin üniversitelerinde önemli gelir kaynağı sayılan fikri mülkiyet hakları bu nedenle değerlendirilememektedir. Diğer ülkelerde üniversitelerin kurduğu teknoloji transfer şirketleri bu konuda önemli bir örnek oluşturmaktadır. İsteyen üniversitelerin, fikri mülkiyeti ticarileştirmek üzere şirket kurmasına olanak sağlanmalıdır. Bu şirketlerin ana sermayedarı üniversitelerin kendileri veya döner sermaye işletmeleri olacak şekilde bir düzenlemeye gidilmesi yararlı olacaktır. Ayrıca üniversiteler patent stratejilerine dayalı Ar-Ge uygulamalarına ağırlık vermelidir (YÖK, 2007, s. 204).

Topluma Hizmet

Üniversitelerin bir diğer görevi de; toplumu aydınlatmak, demokrasinin gelişmesine katkı sağlamak ve cumhuriyetin kazanımlarını daha da güçlendirmeye dönük entelektüel (fikirsel) birikimlerini halkın hizmetine sunmaktır (Aslan, 2007). Üniversiteler bu amaçla toplumu aydınlatmak için çe-

şitli etkinlikler yapmaktadır. Ayrıca üniversiteler toplumdaki çeşitli kurum ve kesimlerden gelen hizmet içi eğitim taleplerini karşılamak için seminer, kurs, konferans gibi etkinlikler düzenlemektedir.

Yetişkinleri bilgi toplumunun bir parçası haline getirmek ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak için üniversite "Sürekli Eğitim Merkezlerinde" her kesime yönelik çalışmalar, eğitimler söz konusudur. Çelik'e (2006, s. 15) göre insanların eğitimleri hayatlarının bir parçası haline getirebilmeleri için "Sürekli Eğitim Merkezlerinde" verilen eğitimlerin mümkün olduğunca esnek olarak tasarlanması gerekmektedir. Öğrenim esnekliği sağlandığında eğitimler kişilerin ihtiyaçlarına çok daha uygun bir hal alacaktır. Bu esnekliği sağlamanın en iyi yollarından biri; "Sürekli Eğitim Merkezlerinde" buluşma için ayrılan zamanın azaltılması ve uzaktan eğitim uygulamalarının artırılmasıdır. Üniversiteler "uygulama ve araştırma merkezleri" ile topluma hizmet vermektedir. Üniversitelerde çeşitli alanlarda kurulan "uygulama ve araştırma merkezlerinin" sayısı gittikçe artmaktadır. Bu merkezlerin amacı ilgili alanlarda yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel araştırma ve uygulamalar yapmak, yapılan çalışmaları desteklemek, teşvik etmek ve sonuçlarını toplum hizmetine sunmaktır. Tıp fakültesi bulunan üniversitelerde kurulan "araştırma ve uygulama hastanesi/bastaneleri" topluma her türlü sağlık hizmetlerini vermektedir. Diğer bir deyişle halk tıp fakültesi kapsamında hizmet veren "araştırma ve uygulama hastanesi" olan üniversiteleri daha iyi bilmektedir, daha çok tanımaktadır. Çünkü halk araştırma ve uygulama hastanelerinin her alanda verdikleri sağlık hizmetlerinden yararlanmak için bu kurumlara sık sık gidip gelmektedir. Bir açıdan araştırma ve uygulama hastaneleri üniversitenin topluma dönük görünen ve bilinen yüzüdür. Kahraman'a (2012, s. 53) göre Türkiye'deki üniversitelerin kuruluş sistemleri, kampüs yapıları ve diğer faaliyetleri incelendiğinde asli görevlerinden sayılan "topluma hizmet" görevini tam olarak yerine getirdiğini ifade etmek oldukça zordur.

Üniversitenin Görevlerindeki Değişmeler

Üniversitelerin toplumlardan kopuk bir durumda salt bilim üretmesi artık herhangi bir anlam ifade etmemekte ve günümüz toplumbilim gerçeklerine ters düşmektedir. Toplumun bir parçası olması gerektiği ve daha kaliteli bir yaşam ve yeniliklere uyum sağlama gibi görevleri olduğunun farkında olan, dinamik ve esnek bir yapıya sahip üniversite çağın gereğidir (Kuyumcu ve Erdoğan, 2008, s. 246). 1980'li yıllarla birlikte, dünyada birbiriyle ilişkili üç önemli gelişme gözlenmiştir. Bunlar (Özdem ve Sarı, 2008, s. 1); (1) yaşam boyu eğitime artan gereksinim, (2) bilişim ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişimler ve (3) küreselleşmedir.

Toplumsal değişimler beraberinde üniversitelerin görevlerinde yenileşmeler getirmiştir. UNESCO'ya (2000, s. 174-176) göre toplumdaki değişimlere paralel olarak üniversitenin yeni görevleri ortaya çıkmıştır.

- Yoksulluk, açlık, cahillik, sosyal dışlanma, uluslararası ve ulusal alandaki eşitsizlikleri artması gibi ana küresel, bölgesel ve yerel sorunların çözümünde aktif olarak yer almak.
- Özellikle alternatif öneri ve tavsiyeler yaparak sürdürülebilir insani gelişim, insan haklarına evrensel boyutta saygı, kadınlar ve erkekler için eşit haklar, üniversitede ve toplumda adalet ve demokratik prensiplerin uygulanması; uluslar, etnik, dini, kültürel ve diğer gruplar arasında anlayış, şiddet içermeyen ve barış yanlısı bir kültürle entelektüel ve ahlaksal dayanışmayı ilerletmek için bıkıp usanmadan çalışmak
- Kültürel çeşitliliği koruyup desteklemesi ve kültürler arası anlayış ve uyumun geliştirilmesi ve kültürlerin karşılıklı olarak zenginleşmesi konularında çalışmak
- Öğrencilerin sorumluluk sahibi ve kendini adanmış vatandaşlar olarak yönlendirilmelerini sağlayacak bilgileri, becerileri, tutumları, değerleri ve yetenekleri kavramalarına yardımcı olmak.
- Kendisini değiştirip dönüştürmek, eğitimin farklı seviyeleri ve biçimleriyle bağlarını güçlendirerek herkes için eğitim ve çeşitli açılardan eğitsel sürecin kalitesini yükseltmek ve etkinliğini artırmak.

Bu yeni ortaya çıkan görevlerin işlevselleştirilmesi diğer ülkelerdeki üniversitelerde olduğu gibi ülkemiz üniversiteleri için de üzerinde çalışılması gereken durumlardır. Güven'e (2002, s. 93) göre dünya üzerinde ortaya çıkan gelişmeler ve yenilikler üniversitelere bilgi üretmenin de ötesinde farklı görevler yüklemiştir. Yükseköğretim kurumları da bu gelişmelere paralel olarak bilgiyi arayıp bulmanın ötesine gitmiş ve kendilerini insanoğlunun rahatını ve mutluluğunu sağlayacak bilgileri de oluşturma zorunluluğu içinde bulmuşlardır. McBurnie'ye (2002, s. 185) göre “uluslararasılaşmak”ı üniversitelerin görevleri arasına katabiliriz. Bugün özellikle gelişmiş ülkelerdeki üniversiteler sadece ulusal öğrencileri ve araştırmacıları değil, uluslararası öğrenci ve araştırmacıları da bünyesinde barındırmaktadır. Üniversiteler sadece ulusal düzeyde değil uluslararası düzeyde, öğrenci ve araştırmacıları kendisine çekmede rekabet etmektedirler. Aydın'a (2010b, s. 3) göre yükseköğretimin en ileri düzeyde uluslararası boyut kazanmasıyla birlikte, gelişmiş ülke üniversiteleri, başka ülkelerde açtıkları yerleşkelerde eğitim-öğretim ve dereceler verme etkinliklerini hızlandırmışlardır. Ülkeler arası ve hatta kıtalar arası yükseköğretim kurumları ortak programlar geliştirmek-

te ve ortak diplomalar vermektedir. Fakat “uluslararasılaşmak”a uygun etkili stratejiler geliştirmek ve uygulamak çok karmaşık ve problemli bir konudur.

Sonuç

Üniversiteler, yüksek düzeyde eğitim ve öğretim yaparak seçkin kadrolar yetiştiren, bilimsel ve teknolojik araştırmalar yapan ve araştırma sonuçlarını toplum yararına sunarak sosyal ve ekonomik kalkınmaya hizmet eden kuruluşlardır. Üniversitelerin temel görevi, ülke genelinde, sanayi kesiminde ihtiyaç duyulan nitelikli insan gücü ile düşünen, analiz edebilen, gelişmiş genç beyinlerin yetiştirilmesidir. Ayrıca üniversitelere araştırma geliştirme projeleri kapsamında tarımdan imalata, sağlıktan eğitime değin geniş sektör yelpazesinde ileri bilgi ve teknolojilerin geliştirilmesi; bilgi birikimini üretim sürecine yansıtabilecek şekilde sanayi ile işbirliği kurulması; kurullukları bölgede mevcut sosyo-kültürel ve ekonomik dokuyu etkileyerek, bölgesel gelişimin desteklenmesi gibi çeşitli görevler yüklenmiştir (Durukan, 2004, s. 20; Sakıncı ve Bursalıoğlu, 2012, s. 98).

Özellikle 20. yüzyılda hız kazanan değişimden üniversiteler de payını almıştır. Çiftçi'ye (2010, s. 341) göre tarihsel süreç içinde üniversiteler bilim odaklı birinci kuşak üniversitelerden eğitim ve araştırma odaklı ikinci kuşak üniversitelere, son dönemde de girişimci ve toplumla bütünleşen üçüncü kuşak (3K) üniversitelere doğru dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşümü başarılı bir şekilde gerçekleştirmek için üniversiteler endüstri ile işbirliği yapmak, toplumla iç içe olmak, en iyi akademisyen kadrosunu kurmak ve en iyi öğrencileri almak durumundadırlar. Bu ortamda öne çıkan üniversite, eğitim ve araştırmada dinamik olan ve bilgi pazarında etkin olan üniversitedir. Aydın'a (2010b) göre günümüzün gelişmiş üniversiteleri mesleki eğitim verirken, ülkelerin genel ekonomik politikaları doğrultusunda oluşturulan programlar çerçevesinde, araştırmalar yapmakta ve elde ettikleri sonuçların ticari uygulamalara dönüştürülmesine de katılmaktadırlar. Böylelikle çağdaş üniversite, günümüzde, yeni bilgi üretmenin yanında, bilgi ekonomisinin beyni durumundaki bilgili insan yetiştiren bir işletme kurumuna dönüşmüştür.

İçinde bulunduğumuz bilgi toplumunun istediği “birey”, “insangücü” ve “üniversite eğitimi” oldukça farklılaşmıştır. Polat (2006, s. 255) ve Çiftçi'ye (2010, s. 346) göre bilgi toplumunda eleştirel düşünme, sorun çözme, karar verme gibi becerilerle donatılmış bireylerin yetiştirilmesi eğitim kurumlarının başlıca hedefleri iken, özellikle üniversiteler bilgi çağının gerektirdiği alanında yeterli ve kendini sürekli yenileyebilen, iş dünyasının değişen ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilen insangücünün yetiştirilmesinden sorumludur. Ayrıca yetiştirilecek insangücünün “bilgi okuryazarı” olmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kuyumcu ve Erdoğan'a (2008, s. 248) göre Salmi'nin gelecekteki üni-

versite betimlemesinde de olduğu gibi, binaları, sınıfları, kütüphanesi olmayan, mezun olduktan beş yıl sonra diplomanın geçersiz sayılabileceği, disiplinler arası eğitimin yürütülebileceği yükseköğretim sistemleri hali hazırda bu değişim sürecine girmiş veya girmek üzeredir. Şimşek ve Adıgüzel'e (2012, s. 259-260) göre Türk üniversitelerin bir bölümü bilgi toplumunun gerektirdiği eğitim sürecine hızla uyum sağlarken, başta devlet olmak üzere büyük bir çoğunluğu ise sürekli değişen koşullara rağmen "fabrika" tipi eğitim anlayışını sürdürmektedir. Ayrıca yine bu üniversitelerde gerçekleştirilen eğitim ve öğretim belirli alanlara göre aşırı bir şekilde parçalara ayrılarak işlenmekte ve bu nedenle birbiriyle ilişkili olan alanların birbirlerine yeterince katkısı olmamaktadır.

Sonuç olarak, üniversiteyi doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen başta küreselleşme, uluslararasılaşma ve bilgi ekonomisi olmak üzere toplumsal değişim dinamikleri, üniversiteye yönelik beklenti kalıplarını (rolleri) ve üniversitenin faaliyet göstereceği faaliyet alanlarını (görevleri) sürekli değiştirmektedir. Bu durum beraberinde başta üniversitenin amaçları olmak üzere üniversite kimliği, stratejilerin seçimi ve uygulaması alanlarında belirsizliği ve karmaşıklığı getirmektedir. Üniversitenin her kademesinde görev yapan yönetici ve akademik personel de bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedir. Üniversiteler asli rolü "öncülüğü" ve asli görevi "araştırmayı" temel alarak, toplumsal değişim dinamiklerini de işlevsel kullanarak diğer toplumsal kurumların ve toplumdaki bireylerin gelişimlerinde sürekliliği sağlamada etkin olmalıdır. Aksi takdirde, üniversiteler kurum olarak sıradanlaşmaya mahkûm olacaklardır.

Kaynaklar

- Akıllı, E., Büyükcınar, Ö., Latif, V., Yetkin, S., Gürses, E. A., Saraç, C., Demirel, İ. H. (Ed.) (2009). *Türkiye bilimsel yayın göstergeleri-II (1981-2007)*, Ankara: TÜBİTAK-ULAKBİM.
- Aktan, C. C. (2007). Sorbon'dan Bolonya'ya, Berlin'den Bergen'e: Avrupa'da yükseköğretim sistemlerinin harmonizasyonu ve yeniden yapılandırılmasına yönelik reform çalışmaları, C. Coşkun (Ed.) *Değişim çağında yükseköğretim*. İzmir: Yaşar Üniversitesi. 21 Mart 2008 tarihinde <<http://www.canaktan.org/egitim/bolonya/aktan-bolonya.pdf>> adresinden erişildi.
- Al, U. (2008). *Türkiye'nin bilimsel yayın politikası: atıf dizinlerine dayalı bibliyometrik bir yaklaşım*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Al, U., Sezen, U. ve Soydaş, İ. (2012). *Türkiye'nin bilimsel yayınlarının sosyal ağ analizi yöntemiyle değerlendirilmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Altınok, V. (2008). Yükseköğretimde ilke ve yönelimler neler olmalı? *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 41-52.
- Arioğlu, E. ve Girgin, C. (2002). 1974-2001 Döneminde ülkemizdeki bilimsel yayın performansının kısa Değerlendirilmesi. *Bilim ve Ütopya Dergisi*. 7 Ocak 2005 tarihinde <http://www.bilgiyoneti.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=288> adresinden erişildi.
- Arimoto, A. (2001). *Case study: Trends in higher education and academic reforms from 1994 onwards in Japan*. 15 Temmuz 2007 tarihinde <<http://www.chet.org.za/papers/Japan.doc>> adresinden erişildi.
- Aslan, H. (2007). Üniversitelerin kalkınmadaki rolü. *Yeni Asır Gazetesi*, 01.12.2007.
- Aydın, R. (2010a). *Çağdaş üniversite*. 9 Mayıs 2013 tarihinde <<http://ramazanaydin.com/2010/03/22/94/>> adresinden erişildi.
- Aydın, R. (2010b). *Küreselleşme ve yükseköğretim*. 9 Mayıs 2013 tarihinde <<http://ramazanaydin.com/2010/02/12/kuresellesme-ve-yukseko-gretim>> adresinden erişildi.
- Balyer, A. ve Gündüz, Y. (2011). Türk yükseköğretim yönetim sisteminde YÖK ile yaşanan paradigmatik dönüşüm: Vakıf üniversiteleri çelişkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31 (2011/2), 69-84.
- Binici, K. (2012). Türkiye'de yayın göçü: web of science ve ulakbim ulusal veri tabanlarında indekslenen yayınlar üzerine bir inceleme. *Bilgi Dünyası*, 13(1), 165-181.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çelik, A. (1998). Bilgi toplumu üzerine bazı notlar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 53-59.
- Çelik, G. (2006). 31. EUCEN Konferansı. *ODTÜ SEM Bülteni*, 2, 4-18.
- Çiftçi, M. (2010). Girişimci üniversite ve üçüncü kuşak üniversiteler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 341-348.
- Çoban, H. (1997). *Bilgi toplumuna planlı geçiş (Gelecekte kaçılmaz)*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- David, F. R. (1991). How organizations describe their missions? *Long Range Planning*, 22(2), 90-97.
- Dayar, E. (2010). *Üniversiteler dünyaya sahip oluyoruz derken rublarmı kaybedebilirler mi?* 8 Mayıs 2013 tarihinde <acikarsiv.atilim.edu.tr/browse/49/> adresinden erişildi.
- Davoudi, S., and Ellison, P. (2006). *Bologna Survey 2006*. Oxford: Brookes University.
- Doğan, İ. (1994). Bilgi toplumu: Uzun ince bir yol. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(1), 97-111.
- Doğramacı, İ. (2000). *Günümüzde rektör seçimi ve atama krizi (Türkiye'de ve Dünyada yükseköğretim yönetimine bakış)*. Ankara: Meteksan. 21. 04. 2002 tarihinde <www.dogramaci.org/r-bol5.html> adresinden erişildi.
- DPT (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*. Yüksek Öğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Drucker, P. P. (1994). *Kapitalist ötesi toplum* (B. Çorakçı, Çev.). İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Durukan, H. (2004). Ülkemizin kalkınmasında çağdaş üniversitelerin yeri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 19-25.
- Erdem, A. R. (2002a). *Pamukkale Üniversitesi'nin bugünü ve geleceğine ilişkin önemli iç ve dış paydaşlarının (ilgi gruplarının) algıları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erdem, A. R. (2002b). Dijital bölünme ve üniversiteler. *II. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyum ve Fuarı Bildirileri*, 16-18 Ekim 2002, Sakarya, Türkiye.
- Erdem, A. R. (2004). Üniversitelerimiz arasındaki dijital bölünme ve Pamukkale Üniversitesi (Digital divide between our universities and Pamukkale University). *Eğitim Araştırmaları (Eurasian Journal of Educational Research)*, 4(14), 187-199.
- Erdem, A. R. (2005a). Üniversitenin var oluş nedeni. *Pamukkale Üniversitesi Eğitimi Fakültesi Dergisi*, 17, 104-116.
- Erdem, A. R. (2005b). Üniversitelerimizin bilim tarihimizdeki yeri. *Üniversite ve Toplum (Bilim Tarihi Özel Sayısı) [Online Ulusal Dergi]*, 5(1).

- Erdem, A. R. (2006). Dünyadaki yükseköğretimin değişimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 299-314.
- Eren, E. (1990). *İşletmelerde stratejik planlama ve yönetim*. İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları, Cilt:1.
- Erkek, D. (2011). *AR-GE, İnovasyon ve Türkiye: Neredeyiz?* 21 Şubat 2013 tarihinde <<http://www.geka.org.tr/yukleme/dosya/16f80581dc639ad5f68c7f3b891eccd0.pdf>> adresinden erişildi.
- Froment, E. (2003). *Graz Deklarasyonu 2003 (Berlin'den ileri: 2010 ve ötesinde üniversitelerin rolü)* (E. Derle ve E. Bol Yazıcı, Çev.). 21 Mart 2008 tarihinde <www.bologna.gov.tr/documents/files/TemelBelgeler/GrazDeklarasyonu.doc> adresinden erişildi.
- Güler, A. (1994). *Türkiye'de üniversite reformları*, Ankara: Adım Yayıncılık.
- Gümüş, Ş. (2008). Ar-ge ve patent. 1 Nisan 2008 tarihinde <www.acarpatent.com/yazdir.asp?id=686-10k> adresinden erişildi.
- Günay, D. (2007). Yirmibirinci yüzyılda üniversite, C. Coşkun (Ed.) *Değişim çağında yükseköğretim* (s. 77-88). İzmir: Yaşar Üniversitesi.
- Gürüz, K. (2001). *Dünyada ve Türkiye'de yükseköğretim (Tarihçe ve bugünkü sevk ve idare sistemleri)*. Ankara: ÖSYM Yayınları 4.
- Gürüz, K., Şuhubi, E. A. M., Şengör, C., Türker, K. ve Yurtsever, E. (1994). *Türkiye'de ve Dünyada yükseköğretim, bilim ve teknoloji*. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD).
- Güven, İ. (2002). Yeni gelişmeler ışığında yükseköğretimde yapısal dönüşümler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 93-110.
- Kabadayı, R. (1992). Nitel eğitim planlaması ve eğitimde nitelik sorunu. *Eğitim ve Bilim*, 85, 25-32.
- Kahraman, Y. (2012). Türkiye'de yükseköğretim ve üniversitelerde stratejik planlama süreci. *Journal of Business Economics and Political Science (JOBEPS)*, 1(1), 45-63.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi* (17. baskı). Ankara: Nobel yayınları, No: 68.
- Kaykayoglu, C. R. (1997). Üniversite-endüstri-devlet bilimsel işbirliğinin temelleri. III: *Ulusal Makina Mühendisliği ve Eğitimi Sempozyumu*, 16-17 Ekim 1997, İstanbul, Rapor ve Bildiriler Kitabı, 203-225.
- Kılınç, N. (2008). *Yeni ekonomi: piyasa, rekabet ve ar-ge*. 1 Nisan 2008 tarihinde <paribus.tr.googlepages.com/kilinc.doc> adresinden erişildi.
- Kiper, M. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de üniversite-sanayi işbirliği*. Ankara: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV).
- Kotler, P., and Murphy, P. E. (1981). Stratejik planning for higher education. *Journal of Higher Education (Ohio State University Press)*, 52(5), 470-489.
- Kuyumcu, A. ve Erdoğan, T. (2008). Yükseköğretimin toplumsal değişmeye etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 240-250.
- Kwiek, M. (2002). Yükseköğretimi yeniden düşünürken yeni bir paradigma olarak küreselleşme: Gelecek için göstergeler (E. Akbaş, Çev.). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), 132-154.
- McBurnie, G. (2002). Küreselleşme, GATS ve ulus-aşırı eğitim (H. Koç ve G. Tunali-Koç, Çev.). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), 169-190.
- Menteşe, B. (2011). *Küreselleşme, değişen üniversite ve "üniversitenin ölümü" tartışması*. 9 Mayıs 2013 tarihinde <ankaraarsivi.atilim.edu.tr/.../144-kuereselleme-deien-ueniversite-ve-q-ue...> adresinden erişildi.
- Nohutçu, A. (2006). Bilgi toplumunda yükseköğretim kurumlarının yeniden yapılandırılması ve yönetimi: Başlıca eğilimler, gelişmeler ve Bologna süreci. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 1(I-II), (Özel Sayı), 50-66.
- Oğuz, S. (2012). Bilgi ekonomisi ve kapitalizm: Eleştirel bir yaklaşım. *XVII. Türkiye'de İnternet Konferansı*, 79 Kasım 2012, Anadolu Üniver-sitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Yunus Emre Kampusu, Eskişehir. 9 Mayıs 2013 tarihinde <inet-tr.org/inetconf17/bildiri/12.pdf> adresinden erişildi.
- Orer, H. S. (2011). Türkiye'nin bilimsel yayın performansı. *ANKEM Dergisi*, 25(2), 134-138.
- ÖSYM (2006-2007). *2006 - 2007 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri*. 9 Haziran 2010 tarihinde <<http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx>> adresinden erişildi.
- Özdem, G. ve Sarı, E. (2008). Yükseköğretimde yeni bakış açılarıyla birlikte yeni kurulan üniversitelerden beklenen işlevler (Giresun Üniversitesi örneği). *Üniversite ve Toplum*, 8(1), 1-15.
- Özer, A. (2012). Türkiye üniversite sistemine genel bir bakış, yaşanan sorunlar ve çözüm için bir model önerisi. *Yükseköğretim Dergisi*, 2(2), 61-72.
- Peters, T. J. and Waterman, R. H. (1987). *Yönetme ve yükselme sanatı: Mükemmeli arayış* (S. Sargut, Çev.). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Polat, C. (2006). Bilgi çağında üniversite eğitimi için bir açılım: Bilgi okuryazarlığı öğretimi. A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 29, 249-266.
- Polat, C. ve Odabaşı, H. (2008). *Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarları. Bilgi Okuryazarlığı, Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu*, 27-30 March 2008, Antalya. 9 Haziran 2010 tarihinde <<http://eprints.rclis.org/12661/1/37.pdf>> adresinden erişildi.
- Robbins, S. P. (1984). *Management: Concepts and practices*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.
- Sakınç, S. ve Bursalıoğlu, S. A. (2012). Yükseköğretimde küresel bir değişim: Girişimci üniversite modeli. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2), 92-99.
- Şimşek, H. ve Adıgüzel, T. (2012). Yükseköğretimde yeni bir üniversite paradigmasına doğru. *Eğitim ve Bilim*, 166, 250-261.
- Toğrol, E. (2012). Üniversitelerdeki gelişim: Britanya yükseköğretim sistemi. *Yükseköğretim Dergisi*, 2(1), 56-59.
- Toylan, N. V. ve Göktepe, E. A. (2010). Öğrenen organizasyon olarak üniversiteler: Türkiye'deki bir devlet üniversitesinde durum analizi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 61-68.
- TPE (2008). *Üniversite Ar-ge'sine patent desteği*. 1 Nisan 2008 tarihinde <http://www.turkpatent.gov.tr/portal/duyurular/Gazi_Toplanti.pdf> adresinden erişildi.
- TÜİK (2008). *2006 yılı araştırma ve geliştirme faaliyetleri araştırması. TÜİK Haber Bülteni*, 31. 1 Nisan 2008 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=8&ust_id=2> adresinden erişildi.
- TÜBİTAK (2011). *Türkiye bilim, teknoloji ve yenilik sistemi ve performans göstergeleri*. Ankara: TÜBİTAK.
- UNESCO (2000). *Yirmi birinci yüzyılda yükseköğretim, vizyon ve eylem* (Türkçeye Uyarlayan: G. Baskan). Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 6(22), 167-189.
- Vikipedi (2008). *Bilimsel araştırma*. 2 Nisan 2008 tarihinde <http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilimsel_ar%C5%9Ft%C4%B1rma> adresinden erişildi.
- Yılmaz, B. (1998). Bilgi toplumu: Eleştirel bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 147-158.
- Yücel, Y. (2012). Transition to knowledge society in Turkey: Current state and future perspectives. *Turkish Studies*, 13(3), 509-522.
- YÖK (2007). *Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi*. Ankara: YÖK, Yayın No: 2007-1.
- Zeren, K. (2002). Üniversitelerin bilim karnesi. *Hürriyet*, 22 Eylül 2002 Pazar, 14-15.